



Comisiynydd y  
Gymraeg  
Welsh Language  
Commissioner

Aled Roberts  
Comisiynydd y Gymraeg  
Welsh Language Commissioner

Lynne Neagle AS  
Cadeirydd y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg  
SeneddPPIA@senedd.cymru

21/10/2020

Annwyl Gadeirydd,

### Tystiolaeth ar Fil y Cwricwlwm ac Asesu (Cymru)

Fel y gwyddoch, yn fy nhystiolaeth i'r pwyllgor ar 8 Hydref 2020 fe wnes i drafod y potensial o gynnwys darpariaethau ym mil y cwricwlwm ar gyfer gosod sail statudol i gategoriâu ieithyddol ysgolion. Yn ystod sesiwn dystiolaeth y Gweinidog Addysg ar 21 Hydref 2020 fe gadarnhaodd y Gweinidog na fydd y Bil yn cynnwys darpariaeth o'r fath, ac y byddai'r Llywodraeth yn ymgynghori ar drefniadau categoreiddio ieithyddol ysgolion ar sail anstatudol cyn diwedd y flwyddyn.

Un o'r prif resymau dros ddiwygio'r categorïau ieithyddol yn y lle cyntaf oedd er mwyn symud oddi wrth y drefn anstatudol bresennol a'u gosod ar sail statudol. Fel rwyf yn egluro yn fy ymateb ysgrifenedig i ymgynghoriad y Pwyllgor ar Fil y Cwricwlwm, nid yn unig mae'r categorïau ieithyddol yn hanfodol at bwrpas trefniadaeth cwricwlwm, ond hefyd o ran cyflawni strategaeth addysg Gymraeg mwy cyffredinol y Llywodraeth, yn benodol o ran Cynlluniau Strategol y Gymraeg mewn Addysg. Bydd gosod y fframwaith hwn ar sail anstatudol yn tanseilio arwyddocâd strategol y categorïau hyn oherwydd ni fydd unrhyw sail statudol i sicrhau bod awdurdodau lleol ac ysgolion yn dilyn y drefn arfaethedig yn gywir, a dyna wrth gwrs yw rhan o'r broblem bresennol.

Yn ôl y Gweinidog y rheswm dros y penderfyniad hwn yw mai mater yn ymwneud â threfniadaeth ysgolion yn hytrach na'r cwricwlwm yw categorïau ieithyddol, a hefyd nad yw amserlen y gwaith o ddatblygu'r categorïau yn cyd-fynd ag amserlen cyflwyno Bil y Cwricwlwm. Nid yw'n glir i mi pam fod y rhesymau hyn yn atal y Llywodraeth rhag cynnwys darpariaeth i lunio rheoliadau ym Mil y Cwricwlwm. Yn gyntaf, er fy mod yn derbyn fod

Comisiynydd y Gymraeg  
Siambrau'r Farchnad  
5-7 Heol Eglwys Fair  
Caerdydd CF10 1AT

0345 6033 221  
post@comisiynyddygyymraeg.cymru  
Croesewir gohebiaeth yn y Gymraeg a'r Saesneg

comisiynyddygyymraeg.cymru

Welsh Language Commissioner  
Market Chambers  
5-7 St Mary Street  
Cardiff CF10 1AT

0345 6033 221  
post@welshlanguagecommissioner.wales  
Correspondence welcomed in Welsh and English

welshlanguagecommissioner.wales



categoriadau ieithyddol ysgolion yn fater ehangach na'r cwricwlwm yn unig, mae'r categorïau ieithyddol hyn yn ganolog i faterion yn ymwneud â chynllunio cwricwlwm a threfniadaeth ysgolion o safbwynt addysgu a defnyddio'r Gymraeg. Gwnaed y pwynt hwn gan y Llywodraeth ei hun yn ystod cyflwyno papur gwyn ar ddeddfwriaeth y cwricwlwm nôl yn 2019. Pwysleisiwn hefyd bod canllaw'r Maes Dysgu a Phrofiad Ieithoedd, Llythrennedd a Chyfathrebu (ac mae'n debygol felly y Cod Cynnydd yn ogystal) yn cyfeirio at ysgolion mewn categorïau ieithyddol gwahanol. O ran amserlen, mae'r Gweinidog wedi cadarnhau y bydd ymgynghori ar y categorïau hyn yn digwydd cyn diwedd y flwyddyn, ac nid yw'n glir pam na all unrhyw reoliadau gael eu cyflwyno yn ddiweddarach. Hynny yw, gall Bil y Cwricwlwm gynnwys darpariaeth ar gyfer llunio rheoliadau, a gall y gwaith o lunio'r rheoliadau ddigwydd wedi'r broses ymgynghori ar y drefn gategoreiddio newydd.

Rwyf hefyd yn awyddus i ymateb yn gryno i bwynt arall pwysig a wnaethpwyd gan y Gweinidog wrth ymateb i gwestiynau ynglŷn â'r gwaith o ddiddymu Cymraeg ail-iaith a llunio un continwmm ar gyfer addysgu'r Gymraeg. Fe ddywedodd ei bod o'r farn bod llawer o fanylder eisoes yn y canllawiau ar gyfer y MDaPH Ieithoedd Llythrennedd a Chyfathrebu o ran disgwyliadau ar ddysgwyr ac o ran cynnydd, ac y byddai gan y Llywodraeth ddiddordeb cael mwy o fanylder ynglŷn â'r hyn rydym yn honni sydd ar goll o'r Bil a'r canllawiau presennol. Yn y cyd-destun hwn, mae ein hymateb ysgrifenedig i ymgynghoriad y pwyllgor, a'n hymateb i gwestiwn 6.1 yn benodol, yn egluro fy safbwynt ar gynnwys y canllawiau.

Yn fy marn i, nid oes unrhyw waith arwyddocaol, ymarferol na phenodol wedi'i gyhoeddi ynglŷn â'r continwmm iaith Gymraeg, a sut y bydd, dros gyfnod o amser, yn arwain at godi safonau Cymraeg ar draws ysgolion Cymru. Rwy'n cefnogi'r weledigaeth i ddiddymu Cymraeg ail iaith, ond heb gyfarwyddyd pellach rwy'n pryderu y byddwn i bob pwrpas yn ail-adrodd methiannau'r gorffennol, ac y bydd y system addysg yng Nghymru yn parhau i amddifadu rhan helaeth ein pobl ifanc o'r gallu i siarad a defnyddio'r Gymraeg yn ogystal â'r Saesneg. Rwyf wir yn pryderu bod Llywodraeth Cymru yn methu ar gyfle euraid ym Mil y Cwricwlwm i ddod ag un o amcanion craidd strategaeth Cymraeg 2050 yn fyw, sef sicrhau bod gan bob disgybl yng Nghymru'r cyfle i ddatblygu'n siaradwyr Cymraeg hyderus.

Rwy'n derbyn yn llwyr ddadl y Gweinidog y bydd gwireddu'r cwricwlwm hwn o safbwynt y Gymraeg yn gofyn am ymyraethau polisi mwy eang, yn benodol ym maes hyfforddi a datblygu proffesiynol athrawon. Ond mae hynny yn wir am bob agwedd o'r cwricwlwm wrth gwrs, ac nid yw'n ddadl dros beidio â chynnwys mwy o fanylder yn y Bil neu mewn cod statudol. Mae'n amlwg i mi mai Bil y cwricwlwm ddylai fod yn arwain ac yn dangos y ffordd yn y cyd-destun hwn, gan osod disgwyliadau a chyfeiriad diamwys i'r sector addysg yn ei gyfanrwydd.

Mae'n amlwg fod gan y Gweinidog weledigaeth glodwiw i'r Gymraeg yn y sector addysg statudol, ond mae angen gweithredu pellach er mwyn ei wireddu. I fod yn gwbl eglur, nid wyf yn feirniadol o'r cwricwlwm arfaethedig fel man cychwyn ar gyfer dysgwyr mewn



Comisiynydd y  
Gymraeg  
Welsh Language  
Commissioner

ysgolion cyfrwng Saesneg, ond yn hytrach bod angen gweledigaeth a fframwaith hir dymor i fodoli ochr yn ochr â hyn. Byddai cod statudol fyddai'n cael ei gyhoeddi yn sgil Bil y Cwricwlwm yn gallu cyflawni hyn, a byddai'n gosod mecanwaith deddfwriaethol er mwyn codi disgwyliadau a safonau yn raddol, a hynny wrth weithio tuag at dargedau hir-dymor Cymraeg 2050. Ni fyddai angen i'r cod hwn fod yn ei le erbyn diwedd cyfnod y Llywodraeth hwn a byddai'r cyfnod cyn y daw'r cwricwlwm i rym yn caniatáu amser i ddatblygu a mirenio cynnwys y cod. Buasai'n ddefnyddiol dod ag arbenigwyr ynghyd i'w ddatblygu, a hynny o bosib ochr yn ochr â'r gwaith o ddatblygu cymwysterau newydd ar gyfer y Gymraeg.

Anogaf y Pwyllgor i ystyried yn ddwys yr effaith gadarnhaol ar genedlaethau o ddisgyblion Cymru a ddeuai o gyflwyno'r gofyniad am god addysgu'r Gymraeg, a rheoliadau categorïau ieithyddol statudol fel rhan o Fil Cwricwlwm ac Asesu Cymru. Oni wneir hynny, ofnaf na fydd sefyllfa'r Gymraeg fel pwnc ac fel cyfrwng addysgu ddim gwell nag ydyw ar hyn o bryd, ac y bydd cenedlaethau yn rhagor o ddisgyblion yn cael eu hamddifadu o'r cyfle i fod yn ddwyieithog.

Yn gywir,

**Aled Roberts**  
Comisiynydd y Gymraeg

Copi at:

Kirsty Williams, Y Gweinidog Addysg - Gohebiaeth:.Kirsty.Williams@gov.wales